

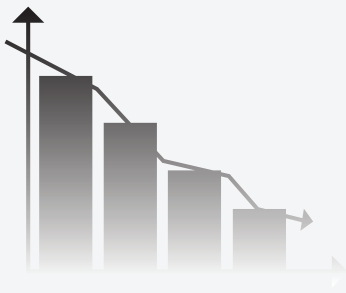
BIRN

IZVEŠTAJ O GODINU DANA RADA VLADE SRBIJE

April 2015. godine

EKONOMIJA

BORBA PROTIV
KORUPCIJE

ZDRAVSTVO

PROSVETA

SADRŽAJ

UVOD	3
EKONOMIJA	4
BORBA PROTIV KORUPCIJE	7
ZDRAVSTVO	10
PROSVETA	13
ZAKLJUČAK	16

UVOD

Vlada Srbije izabrana je u Narodnoj skupštini 27. aprila 2014. godine, većinom glasova narodnih poslanika i u rekordno brzom roku nakon izbora. Dobar izborni rezultat Srpske napredne stranke ubrzao je pregovore o formiranju Vlade, na čije čelo je došao Aleksandar Vučić, dotadašnji prvi potpredsednik. Iako je, formalno posmatrano, tada izabrana nova Vlada, u kontekstu političkih stranaka koje se u njoj nalaze, reč je o Vladi snažnog političkog kontinuiteta sa Vladom iz 2012. godine, kada je, suštinski, došlo do promene na političkoj sceni u Srbiji. Izbori 2014. godine nisu predstavljali takvu vrstu promene. Zbog te činjenice, bilo kakvo praćenje i merenje učinaka ove Vlade ne može da zanemari obećano i učinjeno u periodu od 2012. pa do 2014. godine. Na taj način treba i ocenjivati rad prve godine ove Vlade, koja se, uprkos promenama i rekonstrukcijama od 2012. godine do danas, nalazi pod jakim i dominantnim uticajem jedne političke stranke, tačnije jedne političke ličnosti - Premijera.

Glavni razlog zbog je 2014. godine načinjen formalni diskontinuitet sa Vladom iz 2012. godine je to što je Srpska napredna stranka (SNS) tvrdila da želi da proveriti da li Vlada ima podršku za reforme i tu podršku potvrdi na novim izborima. Drugim rečima, velika podrška u javnosti i istraživanja javnog mnjenja pokazala su da SNS u tom momentu može da kapitalizuje svoju popularnost i preuzme gotovo svu vlast. Podrška za reforme na izborima je dobijena, a vlast je dodatno učvršćena širokom koalicijom podrškom (u izvršnoj vlasti učestvuje koalicija okupljena oko Socijalističke partije Srbije, Socijaldemokratska partija Srbije Rasima Ljajića i Savez voJVodanskih Mađara).

Koliko je izborna podrška u prvih godinu dana Vlade iskorišćena za sprovođenje očekivanih reformi u oblastima od značaja za građane, osnovno je pitanje su na koja će ovaj izveštaj pokušati da pruži odgovore. Osnovni referentni okvir za procenu učinaka su obećanja koja je Premijer dao u svom ekspoziju pred Skupštinom; osim toga, praćenje obećanog i učinjenog BIRN zasniva i na rezultatima projekta kojim prati rad Vlade još od 2012. godine, a koji pokazuje da je reč o kontinuitetu, odnosno o odgovornosti ne za jednogodišnje, već za trogodišnje vođenje države.

EKONOMIJA

Obećanja koja je tadašnji mandatar, kasnije Premijer, dao građanima u obraćanju Narodnoj skupštini u aprilu 2014. godine bila su vremenski podeljena i oročena na tri perioda - prvi se odnosio na to šta će biti urađeno u prvih sto dana, potom šta će biti sprovedeno do kraja 2014. godine i na kraju, čime će se Vlada baviti u periodu od 2015. do 2017. godine. BIRN je u svom izveštaju o prvih sto dana rada Vlade detaljno izvestio o tome šta je Vlada uspela, odnosno propustila da spovede do leta prošle godine, a što se kao lista planiranih koraka našlo u „prvih sto dana“. Taj izveštaj pokazuje da većina onoga što je obećano za taj period, nije završeno - međutim, na pojedinim od tih mera nastavljeno je da se radi i nakon prvog „tromesečja“, neke od njih su ostvarene nešto kasnije, dok neke, pak, ni do danas, nisu sprovedene.

Premijer je u svom ekspezu kao ključnu i prvu meru u ekonomskoj politici ponovio meru o kojoj se govori još od promene vlasti 2012. godine (pa i ranije) a to je **fiskalna konsolidacija**, odnosno usaglašavanje prihoda i rashoda i odgovornije upravljanje finansijama. Iako je najavljeno da će ključne mere fiskalne konsolidacije biti sprovedene u prvih sto dana, rok za to se ipak pomerio, pa su neke mere sprovedene tek nakon rebalansa budžeta u septembru 2014. godine. Najdrastičnija mera koja je tada usvojena odnosila se na smanjenje penzija i plata u javnom sektoru za 10% onima kojima primanja prelaze 25.000 dinara. Iako je ova mera donela određene efekte u odnosu budžetskih prihoda i rashoda, stvarni rezultati ove mere na duže staze su minimalni. Dodatno, odluka o smanjenju penzije kao stečenog prava naći će se i pred ocenom ustavnosti na Ustavnom sudu¹.

Kao drugu meru fiskalne konsolidacije predstavnici vlasti navodili su **sklapanje trogodišnjeg sporazuma sa Međunarodnim monetarnim fondom**, koji je Srbija sa ovom institucijom sklopila u novembru prošle godine. Međutim, osim informacije da su uštede u javnom budžetu bile jedan od glavnih tema dogovora, javnost je ostala uskraćena za druge detalje o uslovima koje naša zemlja treba da ispuni po ovom sporazumu, kao što su informacije o tome koliko ljudi u javnom sektoru će, potencijalno, ostati bez posla². Ono što je zanimljivo je da predstavnici Vlade često koriste frazu da nešto „nije u skladu sa dogovorom sa MMF-om“ onda kada se jave zahtevi za dodatnim izdvajanjima iz budžeta, iako je bilo mnogo bolje da je ovaj proces od samog početka bio transparentniji.

Ukoliko pogledamo šta je bilo ključno obećanje o planovima Vlade do kraja 2014. godine u ekonomskoj sferi, može se videti da ekspeze sadržao najviše obećanja u oblasti **suzbijanja i borbe protiv sive ekonomije**. Učinci u ovoj oblasti su, međutim, ograničeni ukoliko se pogleda šta se desilo sa dve glavne mere koja je trebalo da doprinesu ostvarenju ovog cilja. Najpre, najavljena je *sveobuhvatna reforma Poreske uprave*³ kao najvažnije institucije koja treba da doprinese uvođenju ekonomskih aktivnosti u legalne tokove - ova reforma je izostala, a da u ovoj oblasti postoje problemi postalo je jasno već u avgustu, kada je direktor Poreske uprave samo dva meseca nakon postavljenja podneo ostavku⁴. Drugi važan korak u pravcu suzbijanja sive ekonomije odnosio se

¹ <http://www.politika.rs/rubrike/Ekonomija/Smanjenje-penzija-stiglo-do-Ustavnog-suda.lt.html>

² <http://www.politika.rs/rubrike/Ekonomija/Dogovor-sa-MMF-postignut-detilji-nepoznati.lt.html>

³ Okvirni ekspeze - Predsednik Vlade Republike Srbije Aleksandar Vučić, 27. april 2014. godine, strana 20.

⁴ <http://www.meravlade.rs/poreska-uprava-ponovo-bez-direktora/>

na usvajanje krovnog *zakona o inspekcijskom nadzoru*, o kom se priča već duže vreme⁵. Iako je ovo zakonsko rešenje u proceduri, resorno ministarstvo, odnosno Vlada nisu uspjeli da do kraja svoje prve godine na vlasti ispune obećanje da će taj zakon biti i usvojen i da će početi njegova primena.

Reforma javnog sektora je naredno obećanje koje je najavljeno pre godinu dana kao jedna od mera koja će podstaći ekonomski razvoj i rast. U ovoj oblasti, međutim, gotovo da se nije odmaklo od početka. Jedan od prvih koraka u tom pravcu bila je najava usvajanja propisa koji bi ujednačio primanja u javnom sektoru (uvođenje „platnih razreda“). Usvajanje zakona o tome se odlaže iz meseca u mesec, a nadležni daju izjave da to „ne može preko noći“. Da ova mera nema podršku ni u samoj Vladi, govori i nedavna izjava predstavnika Ministarstva prosvete, koji je izjavio da uvođenje ovakvog sistema ujednačavanja i „uvođenja pravičnosti“ u primanja u javnom sektoru treba odložiti, makar kada je prosveta u pitanju⁶.

Rešavanje problema sa **preduzećima u državnom vlasništvu, preduzećima u restrukturiranju i stečaju** ide veoma sporo. Prema Zakonu o privatizaciji, do početka naredne godine ne bi trebalo da postoji više nijedno preduzeće u državnom vlasništvu - sada ih je čak 512⁷, pa zvuči gotovo neverovatno da će taj proces biti okončan u narednim osam meseci. Iako je najavljeno da će od početka godine biti trostruko više javnih poziva za privatizaciju nego u prošloj godini, to je do sada učinjeno za svega 13 preduzeća. Sto četiri preduzeća u restrukturiranju će se naći na udaru poverilaca posle 31. maja kada ističe zaštita od potraživanja dugova, pa nije jasno šta će se tačno dešavati nakon toga. Svi ti problemi ukazuju na to da uopšte nije lako doći do novih vlasnika onih preduzeća koja godinama posluju sa gubicima ili ne posluju uopšte.

Ono što se Vladi može priznati kao učinak jeste to što je u prvih godinu dana (a uglavnom u prvih sto dana svog postojanja) usvojila važna zakonska rešenja koja imaju za cilj određene reforme privrednog sektora, odnosno regulaciju odnosa u ovoj sferi. Reč je o obećanim izmenama **zakona u oblasti rada, privatizacije i stečaja, poreskog postupka i administracije i planiranja i izgradnje**. Praksa, pak, pokazuje da sprovođenje nekih od ovih zakona ne ide jednostavno, kao što je to objašnjeno za slučaj teškoće ubrzanja i okončanja privatizacije preduzeća u državnom vlasništvu. Neki od ovih zakona tek treba da pokažu svoje efekte, jer se sa njihovim usvajanjem ili primenom kasnilo u odnosu na rokove koji su obećani. U tom smislu, biće naročito zanimljivo pratiti primenu Zakona o planiranju i izgradnji, koji je počeo da se primenjuje od 1. marta ove godine, a koji bi, prema rečima nadležnih, trebalo da ubrza donošenje građevinskih dozvola za stanovništvo i privredu na najviše 28 dana od dana podnošenja zahteva u organima lokalne uprave, koji su nadležni za ovu oblast.

Kada je reč o obećanjima u oblasti **reforme penzionog sistema**, inicijalni potez u ovom pravcu Vlada je učinila usvajanjem izmena Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju, polovinom jula prošle godine⁸, koji ide u pravcu evropskih tendencija povećanja starosne granice za penziju, izjednačavanja žena i muškaraca u pogledu godina potebnih za penziju i uvođenja ograničenja za prevremeno penzionisanje („penala“ za oni koji odu ranije u penziju). Ova

⁵ <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/ekonomija/aktuelno.239.html:541389-Udovicki-Zakon-o-inspekcijskom-nadzoru-smanjuje-sivu-ekonomiju>

⁶ <http://www.naslovi.net/2015-02-04/akter/da-se-odlozi-uvodjenje-platnih-razreda/13301207>

⁷ <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/13/Ekonomija/1892642.html>

⁸ http://www.b92.net/video/vesti.php?yyyy=2014&mm=07&dd=16&nav_id=877525

rešenja ekonomisti su ocenili kao dobra za stabilnost javnih finansija. Ipak, ova rešenja se ne mogu nazvati potezom kojim se reformiše penzijski sistem u celini, jer se njime ne reformiše Fond penzijskog i invalidskog osiguranja, kao i sam koncept „državnih” penzija, zbog čega se ovo obećanje može tretirati kao demilično ispunjeno. Osim toga, tek nepunih godinu dana od usvajanja ovog Zakona, već se mogu čuti najave da će se od nekih od ovih rešenja možda i odustati, jer se ona nisu dobro modelirala prilikom usvajanja Zakona. Najave idu u pravcu ukidanja „penala” za prevremeno penzionisanje, pre svega zbog radnika preduzeća koja idu u stečaj i restrukturiranje, a koji u penziju ne idu svojevremeno i zbog toga ne mogu biti kažnjeni smanjenjem buduće penzije.

BORBA PROTIV KORUPCIJE

BIRN je u više navrata u svojim izveštajima analizirao i pisao o tome na koji način je borba protiv korupcije bila okosnica kampanje Srpske napredne stranke pred izbore i 2012. i 2014. godine. Ta tendencija se, očekivano, prenela i u obećanja predstavnika Vlade i nastavila da opstaje kao jedna od osnovnih političkih poruka u prethodne tri godine. Međutim, praćenje i merenje aktivnosti i učinaka u ovoj oblasti pokazuje ograničene domete reformi u ovoj oblasti. Uprkos određenim pomacima i održavanjem „tenzije“ da je borba protiv korupcije u stalnom fokusu Vladinih nastojanja, nije došlo do očekivanog dostizanja „nulte tolerancije na korupciju“ u suštinskom smislu reči. O tome govore kako (ne)ispunjena obećanja, tako i različiti pokazatelji efekata, odnosno objektivnog smanjenja i subjektivne percepcije korupcije u Srbiji.

Uvidom u to šta je Predsednik Vlade obećao da će uraditi u borbi protiv korupcije do kraja 2014. godine može se utvrditi da je, osim usvajanja Zakona o zaštiti uzbunjivača, malo šta urađeno. U ekspozu, fokus u ovoj oblasti je stavljen na „projekat osavremenjivanja krivičnog sistema“, kroz jačanje primene Zakonika o krivičnom postupku, jačanje tužilačke istrage i bolju koordinacije institucija koje se bave borbom protiv korupcije⁹. Nije poznato, međutim, da li je nešto konkretno urađeno u pogledu tih obećanja niti da li je i kako to što je učinjeno uticalo na sistematičnije bavljenje korupcijom. Posledično, ne iznenađuje podatak da je Srbija zabeležila blagi pad u indeksu percepcije korupcije u 2014. godini u odnosu na 2013. godinu, koji dokazuje da Srbija ne samo da ne napreduje u toj oblasti i da ne koristi makar proklamovanu spremnost i brojnih aktera za suzbijanje korupcije, već da, u najmanju ruku, stagnira. Odgovornost za to je na Vladi koja ne ispunjava očekivanja koja je postavila pred svoje građane, zbog čega godinama nema promene u percepciji korupcije među građanima Srbije⁹.

Pogledajmo kakav je status obećanja u ovoj oblasti koja BIRN prati od 2012. godine, odnosno od kada državom upravlja ista Vlada, u svom izvornom ili „rekonstruisanom“ obliku.

Sprovođenje Strategije za borbu protiv korupcije je jedno od najmanje i najlošije ispunjenih obećanja Vlade u prvoj punoj godini postojanja tog strateškog dokumenta, usvojenog sredinom 2013. godine. Iako je posvećenost sprovođenju tog dokumenta više puta ponovljena u ekspozu Premijera¹⁰, izveštaj Agencije za borbu protiv korupcije, kao i izveštaji nevladinog sektora, ukazuju na to da je posvećenost državnih organa ispunjenu obaveza i aktivnosti iz Akcionog plana veoma slaba. Tako, na primer, od 372 ispitivane aktivnosti za 2014. godinu, čak polovina (49%) nije ispunjena u skladu sa indikatorom; za 22% aktivnosti nije bilo moguće dati odgovor i ocenu ispunjenosti (što je poseban problem koji indikuje nezainteresovanost institucija čak i da izveštavaju o tome da li i šta rade), dok je samo 28% aktivnosti ispunjeno u skladu sa indikatorom. Imajući u vidu da je Strategija krovni dokument za suzbijanje sistemskih problema koji vode ka nastanku korupcije, bez njene pune primene nije moguće tvrditi da je Vlada bespogovorno spremna da se suoči sa izazovima korupcije. A ocene ispunjenosti obaveza su daleko od te

⁹ O ovome videti detaljnije u izveštaju organizacije Transparentnost Srbija, dostupno na <http://www.transparentnost.org.rs/index.php/sr/istraivanja-o-korupciji/indeks-percepcije-korupcije-cpi>

¹⁰ Na primer: „Radi ispunjenja Nacionalne strategije za borbu protiv korupcije 2013–2018. oformićemo snažan koordinacioni proces koji će dovesti do njenog punog ispunjenja“; Okvirni ekspoz - Predsednik Vlade Republike Srbije Aleksandar Vučić, 27. april 2014. godine, strana 43.

„pune” primene, zbog čega je i donet zaključak na početku oveog dela izveštaja koji ukazuje na oskudne i ograničene domete u antikorupcijim reformama.

Zakon o zaštiti uzbunjivača usvojen je na predlog Vlade krajem 2014. godine. Time je ispunjeno jedno od ključnih obećanja u ovoj oblasti, o kom je bilo reči i u predizbornoj kampanji i u ekspozeu Premijera¹¹. Primena ovog Zakona počinje po isteku od šest meseci od dana stupanja na snagu, odnosno u junu ove godine godine, što je period koji je dat za pripremu, pre svega sudova koji dobijaju značajnu ulogu u zaštiti uzbunjivača. Međutim, prema ocenama nezavisnih državnih institucija i nevladinog sektora, ovaj zakon sadrži nedostatke koji mogu ugroziti ostvarivanje cilja zbog kog je donet, odnosno uspostavljanje efikasne i delotvorne zaštite uzbunjivača i to u aspektima vrste zaštite koja im se pruža, sankcionisanja odmazde, nadoknade štete, izostanka nagrade za uzbunjivanje i tako dalje¹². Zbog toga, iako se sa stanovišta formalnog ispunjenja ovog poteza Vlade može konstatovati da je ono ispunjeno, praćenje primene zakona od juna ove godine biće poseban i pravi izazov za suštinsku ocenu ispunjenosti obećanja da će se pružiti zaštita onim ljudima koji žele da prijave korupciju.

Kada je reč o **javnim nabavkama**, one su još od 2012. godine, od donošenja aktuelnog Zakona, ocenjene kao delimično uspešne u povećanju transparentnosti institucija i smanjenju korupcije. Ova oblast se i dalje stalno razvija i menja, jer praksa konstantno iziskuje unapređenja; dobar zakonski okvir je predmet stalnog unapređenja, a dobra Vlada je ona koja je dorasla praćenju zakona koje je predložila. Narodna skupština je na predlog Vlade usvojila Zakon o izmenama i dopuni Zakona o javnim nabavkama u februaru ove godine. Izmene i dopune Zakona se odnose na prednost koja se daje domaćim ponuđačima i dobrima domaćeg porekla. Iako je ovaj potez pozdravljen od strane domaćih privrednika, sa stanovišta potencijalnih zloupotreba i korupcije do koje može doći na „domaćem terenu”, između domaćih ponuđača i proizvođača, ovaj potez može biti problematičan i kao takav je kritikovan od domaćih eksperata, pre svega onih iz civilnog sektora¹³. Dalje, uprkos tome što je Evropska komisija u svom izveštaju o napretku Srbije u 2014. godini ocenila da je u ovoj oblasti postignut „umereni napredak”, kao i da je Vlada neposredno nakon toga usvojila Strategiju razvoja javnih nabavki i Akcioni plan za period od 2014. do 2018. godine, izveštaji nevladinog sektora ukazuju na to da u ovoj oblasti i dalje postoje brojni problemi i značajan prostor za unapređenje. Ti problemi nastaju kako zbog samog procesa i procedure javnih nabavki, tako i zbog drugih poteza Vlade kojima se procedure javnih nabavki obesmišljavaju, kroz, na primer, sklapanje međudržavnih ugovora i „paket aranžmana” sa međunarodnim kreditorima koji dobijaju najveće javne nabavke u zemlji¹⁴. Zbog toga, obećanja u ovoj oblasti se mogu smatrati deličimno ispunjenim, a javne nabavke ostaju predmet stalnog nadzora civilnog sektora i medija.

¹¹ Okvirni ekspoze - Predsednik Vlade Republike Srbije Aleksandar Vučić, 27. april 2014. godine, strana 44.

¹² Videti o ovome detaljnije u Izveštaju o sprovođenju Strategije za borbu protiv korupcije, kao i u alternativnom izveštaju o sprovođenju ovog strateškog dokumenta koji je uradio Beogradski centar za ljudska prava. Dostupno na <http://www.acas.rs/praksa-agencije/pracenje-strategije/>

¹³ Videti o tome detaljnije u izveštaju Transparentnosti Srbija, <http://www.transparentnost.org.rs/index.php/sr/pocetna/59-srpski/naslovna/7506-krupni-izazovi-u-javnim-nabavkama-nedovoljno-podataka-o-javnim-finansijama>

¹⁴ Isto kao i prethodno.

Srpska napredna stranka je još od 2012. godine zagovornik **revizije spornih privatizacija**, u kojima je država zbog korupcije oštećena za milionske iznose. Prethodna Vlada je u ovom obećanju ocenjena kao delimično uspešna, a Aleksandar Vučić je još krajem 2013. izjavio da je izvršna vlast obavila svoj deo posla na reviziji privatizacija koje je EU ocenila kao sporne (putarska preduzeća, Jugoremedija, Veterinarski zavod, Galenika, Luka Beograd...) i da sada slede sudski procesi. Konačni epilog tih procesa nije na vidiku. Neki od tih procesa su još uvek u predistražnom postupku, sa neizvesnim ishodom, na šta upozoravaju i predstavnici Saveta za borbu protiv korupcije i nevladin sektor¹⁵. Zbog toga, ovo obećanje je i dalje samo delimično ispunjeno, sa tendencijom da se u nekom narednom periodu monitoringa vrati u kategoriju „neispunjeno“.

Kancelarija za brze odgovore se u kontekstu obećanja u borbi protiv korupcije pojavljivala kao ideja o bržem i kontrolisanijem izdavanju različitih dozvola, što je uvek potencijalni izvor korupcije. Smanjenjem rokova i „brzim odgovorima“ smanjilo bi se vreme koje je državnim organima sada na raspolaganju za „trgovinu“ u izdavanju onih dozvola koje mogu da se izdaju za tri dana ili tri meseca. O ovakvoj instituciji govorilo se i pre 2012. godine, intenziviralo u toku 2013. da bi se ideja ponovo pojavila 2014. godine i to baš u ekspozeu mandatar¹⁶. Do osnivanja ovakve, jedinstvene kancelarije na centralnom nivou nije došlo, možda i zbog toga što to obećanje nije imalo mnogo smisla imajući u vidu broj i vrstu dozvola koje izdaju državne institucije. Samo su pojedine institucije našle za shodno da osnuju neku sličnu formu, mada do danas nije poznat efekat njihovog rada, što bi trebalo da bude sastavni deo svake javne politike¹⁷. Zbog toga, ovo obećanje se i dalje može smatrati neispunjenim.

¹⁵ Videti o tome detaljnije na: <http://www.slobodnaevropa.org/content/most-rse-da-li-je-vuciceva-borba-protiv-korupcije-prazna-prica/26925663.html>

¹⁶ Okvirni ekspozu - Predsednik Vlade Republike Srbije Aleksandar Vučić, 27. april 2014. godine, strana 17.

¹⁷ Na primer, ministarstvo nadležno za poslove rada ima ovakvu Kancelariju, ali na njihovom web sajtu, osim informacije o postojanju i načinu kontaktiranja, nema nikakvih više informacija šta je to čime se ona bavi i kakve je do sada rezultate ova kancelarija postigla (<http://www.minrzs.gov.rs/lat/kancelarija-za-brze-odgovore>). Nakon toga, Grad Beograd se takođe bavio ovom temom (<http://www.beograd.rs/cms/view.php?id=1624744>).

ZDRAVSTVO

U ekspozeu mandataru sadašnje Vlade, zdravstveni sistem je našao svoje mesto kao jedno od polja koje je „zrelo za reforme”¹⁸, pre svega u oblasti reorganizacije sistema i optimizacije raspolaganja postojećim resursima. Osim opšte konstatacije stanja, u ekspozeu su navedeni i neki konkretni projekti, koji pripadaju različitim domenima reforme zdravstvenog sistema. Od aprila 2014. godine odgovornost za vođenje zdravstvene politike po prvi put je preuzela najveća stranka vladajuće koalicije, pa je zanimljivo ispratiti kako su se kadrovi te stranke snašli u prvih godinu dana rada Vlade, odnosno kakvi su učinci u reformi zdravstva u kontekstu onoga što je obećavano, a što BIRN prati već nekoliko godina. Ukratko, osim obećanog osnivanja fonda za lečenje dece u inostranstvu, što se može pozdraviti kao dobar potez, učinci su relativno ograničeni. Simbolički posmatrano, razlika između obećanog i onoga što se dešava „na terenu” u oblasti zdravstva možda je najbolje vidljiva u ironiji da se upravo Univerzitetska dečija klinika u Beogradu eksplicitno našla u ekspozeu premijer kao objekat u koji će se ulagati¹⁹- skoro godinu dana nakon toga, sa te iste bolnice obrušio se deo spoljne fasade u vreme poseta, srećom bez posledica²⁰. Bez pretenzije da se dovede u vezu odgovornost za izrečeno u ekspozeu i onoga što se dešava u pojedinačnim slučajevima, ovaj slučaj ukazuje na činjenicu da je zdravstvo zaista „zrelo za reforme”. Do njih, međutim, vrlo sporo dolazi. Iako se Srbija našla u nešto boljoj poziciji u evropskim merilima zdravstvenih sistema u 2014. u odnosu na prethodnu godinu²¹, to još uvek nije i ne može biti satisfakcija za građane i pacijente, već samo za one koji takav statistički pomak posmatraju u kontekstu političkog marketinga.

Pogledajmo u nastavku na koji način su se Vlada i druge institucije odnosile prema zdravstvu u prethodnih godinu dana, a prema oblastima koje su u fokusu BIRN-ovog monitoringa postavljenog 2012. godine.

Korupcija u zdravstvu je tema o kojoj se govori već duži niz godina. To je prepoznato i kao potreba efikasnijih, multisektorskih javnih politika, pa se zdravstvo kao posebna oblast našla i u aktuelnoj Strategiji za borbu protiv korupcije. Izveštaj o sprovođenju tog dela strategije je jedan od važnih izvora informacija o tome šta je u 2014. godini urađeno u toj oblasti, a što je sistemskog karaktera i što može pokazati „političku volju” da se stane na put raširenoj korupciji u ovoj oblasti. Od 20 aktivnosti koje su dospele na realizaciju u toku 2014. godine, sprovedena je jedna četvrtina, odnosno samo pet, deset nije sprovedeno, dok za pet nije bilo dovoljno podataka²². To je vrlo ograničen učinak, zbog čega ova oblast može u najboljem slučaju ocenu „delimično ispunjeno”. Aktivnosti koje su sprovede uglavnom se odnose na „analitiku”, odnosno na utvrđivanje stanja i analiziranje šta je potrebno činiti;

¹⁸ Okvirni ekspoze - Predsednik Vlade Republike Srbije Aleksandar Vučić, 27. april 2014. godine, strana 34

¹⁹ „Pored toga, vlada će kao cilj postaviti izgradnju još dečjih klinika i objekata, koji su trenutno prepuni. Proširićemo Dečju kliniku u Beogradu, a, takođe, i Onkološku kliniku”, Okvirni ekspoze, strana 35.

²⁰ <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/Dru%C5%A1tvo/1887835>

²¹ Prema *Euro Health Consumer Index*, Srbija je u 2014. godini zauzela 33. mesto od 36 zemalja. Godinu dana pre toga, Srbija je bila na poslednjem mestu. Videti detaljnije na <http://www.healthpowerhouse.com/index.php?Itemid=55>

²² Izveštaj o sprovođenju Nacionalne strategije za borbu protiv korupcije u Republici Srbiji za period od 2013. do 2018. godine i Akcionog plana za njeno sprovođenje; izveštaj dostupan na <http://www.acas.rs/izvestaji/godisnji-izvestaj/?pismo=lat>

izostali su, međutim, oni koraci koji slede, a odnosno zbog kojih se analitika i sprovodi. Tako je, na primer, izrađena analiza rizika na korupciju u četiri sistemska zdravstvena zakona, ali predlozi za izmenom i uklanjanjem tih rizika nisu još uvek ugledali svetlost dana. Zbog toga, nezavisne institucije i nevladin sektor koji je pratio ovu oblast ocenjuju da „pristup borbi protiv korupcije nije bio sveobuhvatan u dovoljnoj meri, te su izostali pozitivni rezultati”²³

BIRN je u izveštaju koji je rađen za prvih sto dana Vlade pozdravio najave Ministra zdravlja da će se ozbiljno baviti suzbijanjem korupcije. Ministarstvo je povuklo konkretan potez u oblasti rešavanja lista čekanja, koje su jedan od uzroka korupcije u zdravstvu. Oformljen je tim koordinatora u onim oblastima koje su najkritičnije sa stanovništa čekanja na operacije, a Ministar je najavio da će koordinatori imati zadatak da iskoriste sve resurse i kapacitete kako bi se liste čekanja smanjile²⁴. Do danas nije poznato kakvi su učinci rada ovih timova.

Jedan od poteza u oblasti reforme zdravstva je **reforma sistema zdravstvenog osiguranja**. O potrebi da se ovaj sistem, kao i institucija koja je ključna u tom sistemu reformišu, pisano je dosta. BIRN je u svojim izveštajima ukazao i na paradokse da u pojedinim zdravstvenim ustanovama čak ni lekari nisu imali overene zdravstvene knjižice, jer njihovo zaposlenje nije odobreno i „ugovoreno” sa Fondom, zbog čega su oni bili „višak” i „nevidljivi” radnici²⁵. Ipak, kolika god da je potreba za reformom ovog sistema, u ekspezu Premijera ona nije našla svoje mesto - posledično, u prethodnih godinu dana rada Vlade gotovo da se ništa značajno nije dešavalo na tom planu, zbog čega se ovo obećanje može smatrati neispunjenim.

Poslednji poznat potez ove Vlade koji bi se mogao dovesti u vezu sa **promenama u načinu finansiranja zdravstvenog sistema** učinjen je za prvih sto dana Vlade, odnosno u junu prošle godine, kada je izmenama Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje, procenat zdravstvenog osiguranja smanjen za 2%, kako bi doprinos za penzijsko osiguranje bio povećan za isti taj procenat. Cilj mere je bio jasan, a to je preraspodela novca iz jedne državne kase u drugu i to iz one koja se bolje puni u onu koja se ne puni potrebnom merom za izmirenje obaveza države. Ovaj potez je ukazao na to da ne postoji jasna ideja o tome da li je i na koji način potrebno promeniti način finansiranja zdravstvenog sistema, već da se donose *ad hoc* potezi. Kao jedan od mogućih poteza za prikupljanje finansija za zdravstvo, Premijer je najavio jačanje „tržišno” orijentisanih grana medicine, kao što su stomatologija i estetska hirurgija, za kojima postoji potreba u svetu. Najavljeno je i formiranje specijalnog tima koji bi trebalo da pripremi ove mere²⁶, međutim, u prvih godinu dana Vlade ovo obećanje nije ispunjeno, pa i u 2015. godini, prema budžetskom zakonodavstvu, nije bilo promena u izvorima i načinu finansiranja zdravstva.

Premijer je u ekspezu najavio da će ovoj Vladi **pacijent i njegova prava biti na prvom mestu**. Srbija od kraja 2013. godine ima Zakon o zaštiti prava pacijenata, a dodatno bi usvajanje Evropske povelje o pravima pacijenata iz 2002. godine, bila još jedna potvrda posvećenosti zaštiti pacijenata. Iako je

²³ <http://pravnikener.org/sr/vesti/prepoznaj-korupciju/>

²⁴ <http://www.meravlade.rs/wp-content/uploads/2014/08/zdravstvo.pdf>

²⁵ Videti detaljnije na <http://www.vesti-online.com/Vesti/Tema-dana/396876/Krah-zdravstva-u-Srbiji-4-Lekari-bez-zdravstvene-knjizicea>

²⁶ „Uz adekvatno planiranje možemo od Srbije da napravimo najbolju destinaciju za zdravstveni turizam, naročito kada je reč o stomatologiji i estetskoj hirurgiji. Ovo je brzo rastuće tržište širom sveta, tržište koje može doneti mnogo prihoda našim lekarima, našim bolnicama i našoj zemlji. Formiraćemo specijalni tim koji bi bio zadužen da ovu viziju pretvori u stvarnost.” Okvirni ekspezu, strana 34.

Ministarstvo zdravlja izradilo Nacrt Zakona o potvrđivanju Evropske povelje, Ministarstvo spoljnih poslova je dostavilo mišljenje da takav međunarodni dokument ne može biti predmet potvrđivanja domaćim zakonodavstvom²⁷, nakon čega je proces obustavljen. Iako je verovatno reč o propustu bez zle namere, najviše državne institucije moraju u osetljivim materijama kakva su i prava pacijenata da pokažu veću ozbiljnost.

Inače, iako se još od usvajanja pomenutog Zakona o pravima pacijenata ovo obećanje tretira kao „delimično ispunjeno”, što i jeste, i dalje izostaju sistemske mere praćenja efekata Zakona od strane onih institucija koje su ovu javnu politiku ustanovile. Izveštaji nevladinog sektora i nezavisnih državnih institucija ne daju još uvek optimizma da ti efekti postoje²⁸.

Iako je **optimizacija i umrežavanje zdravstvenih institucija i ustanova** bilo jedno od obećanja Premijera u delu koji se odnosi na reformu zdravstva, za prvih godinu dana nije bilo značajnih sistemskih rešenja u toj oblasti. Iako je usvojen Zakon o zdravstvenoj dokumentaciji i evidencijama u oblasti zdravstva, koji između ostalog, treba da omogući povezivanje i bolju koordinaciju ustanova u zdravstvu, njegova primena je odložena do 2016. godine, jer umrežavanje i uvođenje e-uprave u sistem zdravstva podrazumeva veoma ozbiljnu pripremu i velika sredstva. Umrežavanje, za sada, ostaje na nivou pojedinačnih aktivnosti Fonda za zdravstveno osiguranje, koji na svojoj internet prezentaciji ima objavljene informacije o softverima koji se koriste za unapređenje i umrežavanja ustanova u zdravstvu²⁹.

Dostupnost zdravstvene zaštite je konačan ishod i pokazatelj kvaliteta svake reforme u ovoj oblasti. U tom pravcu, određeni pozitivni pomaci su učinjeni osnivanjem posebnog Fonda koji se bavi upućivanjem dece na lečenje u inostranstvo, koji je počeo sa radom 1. decembra 2014. godine, a kojim se pokušava nadoknaditi upravo nedovoljna dostupnost zdravstvene zaštite u zemlji. Do sredine marta, ovaj Fond je primio 42 zahteva za lečenje i dijagnostiku, a odobrio ukupno 19 za obe procedure³⁰. Ipak, ovakav ili neki slični fondovi ne mogu biti jedni način za povećanje dostupnosti zdravstvene zaštite - toga su svesni i predstavnici vlasti, pa se značajan deo obećanja Predsednika Vlade u njegovom ekspezu odnosio upravo na povećanje dostupnosti zdravstva u zemlji, kroz, na primer, proširenje kapaciteta i jačanje zdravstvene infrastrukture, najavu izgradnje ili proširenja dečijih i onkoloških klinika, kao i završetak rekonstrukcije četiri klinička centra, na šta se čeka već celu deceniju. Koliko je poznato, radovi koji bi pokazali početak ispunjenosti ovih obećanja nisu završeni. Zbog toga, ocena najveća ocena ove oblasti koja se može dati jeste da je ona samo „delimično ispunjena”.

²⁷ Mišljenje Ministarstva spoljnih poslova broj 486-3/2014/9 od 22. jula 2014. godine, navedeno prema: Alternativnom izveštaju o sprovođenju Strategije za borbu protiv korupcije koji je sačinio Beogradski centar za ljudska prava, dostupno na <http://www.bgcentar.org.rs/sprovođenje-nacionalne-strategije-za-borbu-protiv-korupcije-2013-2018-godine-i-akcionog-plana-alternativni-izvestaj-za-2013-i-2014-godinu/>

²⁸ Videti o tome u izveštaju BIRN-a povodom izveštaja Evropske komisije o napretku Srbije za 2014. godinu, strana 15. dostupno na <http://www.meravlade.rs/wp-content/uploads/2014/10/BIRN-ANALIZA-IZVE%C5%A0TAJA-EK-O-NAPRETKU-SRBIJE-ZA-2014.-GODINU.pdf>

²⁹ <http://www.rfzo.rs/index.php/component/content/article/37-uncategorised/635-nova-softverska-resenja>

³⁰ Videti detaljnije u intervjuu Tamare Lukšić Orlandić, predsednice Nadzornog odbora Fonda, dostupno na <http://www.zdravlje.gov.rs/showelement.php?id=8792>

PROSVETA

Za prvih godinu dana aktuelne Vlade, prosveta će ostati upamćena po jednom od najintenzivnijih štrajkova prosvetnih radnika u poslednjih deceniji i po, koji je u jednom trenutku pretio da ugrozi čitavu školsku godinu. Iako je ključni razlog štrajka smanjenje plata u javnom sektoru, kojim su obuhvaćeni i prosvetni radnici, ovaj štrajk je (još jednom) pokazao brojne slabosti prosvetnog sistema, kao i prilično veliku nemoć države i zabrinjavajuće osustvo ideje kako rešiti probleme u ovoj oblasti koji su nastajali i rasli tokom prethodnih godina. U prethodnih godinu dana ove Vlade, problemi su se javili i u oblasti organizovanja završnih ispita za učenike osnovnih škola, kao i u visokom obrazovanju, odnosno u načinu sticanja akademskih zvanja i afera sa plagijatom, o čemu je BIRN pisao u okviru svog izveštaja za prvih sto dana Vlade³¹. Prosveta za Vladu, ali i za opoziciju, ostaje i dalje na periferiji ozbiljnih reformi i često se pojavljuje samo kao poligon za dnevno politička sukobljavanja, što sa oblašću kakva je prosveta ne bi smelo da bude slučaj³².

Kada je reč o ispunjenosti obećanja koja je Vlada u oblasti prosvete postavila pred građane, njih je tesko meriti, pre svega zbog opštosti obećanja u ekspezu, o čemu je BIRN već pisao u svojim izveštajima.

Jedno od ključnih obećanja u obrazovnim politikama Vlade bilo je **podizanje kvaliteta obrazovanja**, što je jedno od veoma opštih polja delovanja koje se može kretati u različitim pravcima. Učinci Vlade u toj oblasti su relativno ograničeni i uglavnom su svedeni na određene zakonodavne aktivnosti ili inicijative koje se parcijalno bave određenim pojavama, a koje posredno ili neposredno treba da utiču na ispunjanje jednog takvog obećanja kakvo je „podizanje kvaliteta obrazovanja,„. U septembru 2014. godine, na inicijativu Vlade, usvojen je novi **Zakon o visokom obrazovanju**. Novine u Zakonu odnose se, između ostalog, na preciziranje postupka akreditacije, izdavanju i oduzimanju dozvole za rad visokoškolskim ustanovama, postupak priznavanja stranih visokoškolskih isprava, pitanja pristupa informacijama od javnog značaja i zaštite podataka o ličnosti, formiranje centralnog registra doktorskih disertacija, gubitak statusa studenta i uslove za upis u narednu godinu³³. Ove izmene bi trebalo da unaprede obrazovni proces u visokom obrazovanju, kao i da spreče da se neke dosadašnje negativne pojave i dalje dešavaju.

Drugi korak koji bi se mogao dovesti u neposrednu vezu sa unapređenjem kvaliteta obrazovanja je **usvajanje Predloga zakona o udžbenicima**, koji je Vlada uputila na usvajanje Skupštini malo pre isteka godinu dana svog rada. Prema najavama resornog ministra, ovaj Zakon bi trebalo da doprinese boljem kvalitetu i nižoj ceni udžbenika, kao i da omogući širu participaciju nastavnika, roditelja i učenika u procesu odabira i kreiranja udžbenika³⁴.

³¹ Videti o ovome detaljnije na <http://www.meravlade.rs/category/izvestaji/>

³² Odnos prema prosveti dobro oslikava nedavna skupštinska polemika na relaciji vlast-opozicija, a povodom izbora članova Nacionalnog prosvetnog saveta. Umesto brige za to da se članovi ovog tela izaberu, polemika je za predmet imala samo traženje krivca za to što savet neće biti funkcionalan u narednim mesecima. O tome videti detaljnije na http://www.danas.rs/danasrs/drustvo/martinovic_jerkov_krivicu_prebacuje_na_skupstinsku_vecinu_55.html?news_id=300030

³³ Videti o ovome detaljnije u Alternativnom izveštaju o sprovođenju Strategije za borbu protiv korupcije koji je sačinio Beogradski centar za ljudska prava, dostupno <http://www.bgcentar.org.rs/suprotstavljanje-korupciji-alternativni-izvestaj/>

³⁴ Videti o ovome detaljnije na <http://www.mpn.gov.rs/vesti/1843-novi-zakon-o-udzbenicima-za-veci-kvalitet-i-nize-cene>

Ovi zakoni se mogu posmatrati kao pojedinačna rešenja u procesu unapređenja kvalitetna obrazovanja u pojedinim, međusobno vrlo različitim oblastima. Ipak, i u ovom periodu je izostala ideja ili inicijativa za određenim sistemskim reformama obrazovnog sistema, koji bi obuhvatio sve nivoe i sve aspekte u ovoj oblasti.

Povezivanje obrazovnog sistema sa tržištem rada jedno je od ključnih i više puta ponavljanih obećanja u oblasti prosvete. U toj oblasti se u prvih godinu dana Vlade nije otišlo dalje od najave uvođenja takozvanog „**dualnog obrazovanja**“, odnosno obrazovanja koje podrazumeva bolju usaglašenost obrazovnog i privrednog sistema i koje već u toku školovanja učenike priprema za tržište rada prema aktuelnim potrebama tog tržišta. Nakon najave Premijera neko vreme se o tome u javnosti pokrenula debata na temu dualnog obrazovanja, ali o uvođenju ovog sistema obrazovanja do sada nije bilo ozbiljnije analize ili konkretne javne politike. Za praćenje obećanja Vlade, ipak, važnije je uzeti u obzir objektivne pokazatelje i njihove manifestacije – kada je reč o povezivanju obrazovnog sistema i tržišta rada, takav indikator bi bio, na primer, usvajanje novog Nacionalnog okvira kvalifikacija, kao jasne, konkretne, pisane i neophodne javne politike u toj oblasti. A takav dokument, do sada, nije usvojen, iako bi to predstavljalo jedan od osnova za sistemsko povezivanje tržišta rada i obrazovnog sistema³⁵. Upravo zbog osustva konzistentne javne politike u ovoj oblasti, obećanje da će se privreda i obrazovanje čvršće povezati ne može se smatrati ispunjenim.

Obećanja koja se odnose na promene **finansiranja prosvetnog sistema** ostala su u potpunosti u senci štrajka prosvetnih radnika, koji traje već mesecima, a koji je i nastao upravo zbog toga što prosveta nije izuzeta iz opšteg režima smanjenja plata u javnom sektoru. Naravno da problemi ne bi bili rešeni time što bi se obrazovni sistem privremeno izuzeo iz ove politike. Međutim, ovaj štrajk i bezuspešni pokušaji nadležnih da sa tim problemom izađu na kraj ukazuju na urgentnost promene u samom načinu i konceptu finansiranja obrazovanja, koje se i dalje uglavnom posmatra kao socijalna, a ne kao razvojna oblast. Licitiranje sa viškom broja zaposlenih, kažnjavanje štrajkača smanjenjem zarada, uključivanje Međunarodnog monetarnog fonda kao spoljnog, „ultimativnog“ argumenta i faktora uopšte ne doprinose rešavanju ovog problema, već samo predstavljaju trenutno odmeravanje snaga i (ne) sposobnosti aktera, zbog čega štetu trpe učenici i prosveta kao oblast u celini. Zbog toga, ovo obećanje se može okarakterisati kao neispunjeno.

Nakon skoro dve i po godine od usvajanja **Strategije razvoja obrazovanja do 2020.** godine, 31. januara ove godine Vlada je usvojila Akcioni plan za njeno sprovođenje³⁶. Ipak, da bi se ovo obećanje moglo nazvati u potpunosti ispunjenim, neophodno je sačekati makar prvu godinu sprovođenja ovog dokumenta, odnosno prvi godišnji izveštaj nadležnog ministarstva, koji će biti objavljen u toku naredne godine. Imajući u vidu da je obaveza primene i praćenja Akcionog plana poverena upravo Ministarstvu, odnosno radnom telu koje formira Ministar, neophodno je vršiti stalni nadzor i praćenje dokumenta i iz drugih perspektiva i izvora.

³⁵ Videti o tome detaljnije u Redovnom godišnjem izveštaju Zaštitnika građana za 2014. godinu, str 116; dostupno na <http://www.ombudsman.rs/>

³⁶ Dokument dostupan na: <http://www.mpn.gov.rs/dokumenta-i-propisi/dokumenta/1747-akcioni-plan-za-sprovođenje-strategije-razvoja-obrazovanja-u-srbiji-do-2020-godine>

Borba protiv korupcije u prosveti je tema kojom su se bavili i predstavnici Vlade na početku svog mandata, ali i tema koja je svoje mesto našla u nacionalnom dokumentu koji se bavi borbom protiv korupcije. Prema izveštaju Agencije za borbu protiv korupcije, u 2014. godini, od 23 obaveze koje su ispitivane za obrazovanje i sport, ispunjene su njih tri, 17 nije ispunjeno, dok za tri nije bilo dovoljno podataka da bi se mogla dati ocena³⁷. Kada je reč o nekim drugim aktivnostima u oblasti suzbijanja korupcije u prosveti koje nisu predviđene strateškim dokumentom, usvojeni Zakon o visokom obrazovanju bi trebalo da poveća transparentnost rada visokoškolskih institucija i da smanji mogućnost za plagiranjem doktorskih disertacija, što se javljalo kao problem i u čemu ima elemeneta korupcije. Predlog Zakona o udžbenicima bi trebalo da smanji sukob interesa u ovoj oblasti, što bi takođe trebalo da doprinese smanjenu korupcije.

Kao što je navedeno i u izveštaju pisanom za sto dana Vlade, obećanje u oblasti **povećanja subvencija i ulaganja u naučnu delatnost** se i za godinu dana Vlade može tretirati delimično ispunjenim. Razlog za to je, pre svega, potpisivanje sporazuma o priključenju programu Evropske unije *Horizont 2020*, što je najveći svetski program finansiranja naučne delatnosti, kao i zbog najave da će država uskoro usvojiti novu strategiju naučno-istraživačkog razvoja i izmene Zakona o inovacionoj delatnosti i o naučno-istraživačkoj delatnosti. To je svakako potez vredan pažnje, čije je dalje kretanje i razvoj neophodno pratiti.

³⁷ Izveštaj o sprovođenju Nacionalne strategije za borbu protiv korupcije u Republici Srbiji za period od 2013. do 2018. godine i Akcionog plana za njeno sprovođenje; izveštaj dostupan na <http://www.acas.rs/izvestaji/godisnji-izvestaj/?pismo=lat>

ZAKLJUČAK

Sa stanovišta onoga što su predstavnici Vlade, odnosno njen Predsednik, obećali građanima pre godinu dana, može se utvrditi da je ispunjen samo manji deo toga. Uprkos stalnim nastojanjima da ubede javnost da su rezultati izuzetni, samo uvidom u jedan pisani i javno dostupni dokument kakav je ekspozice, može se videti da dosta obećanog nije ispunjeno uopšte, da nije ispunjeno u planiranom roku ili nije ispunjeno na način kako je to zamišljeno i planirano. Razloga za to je više - od nerealanih obećanja, koja verovatno ni nisu mogla biti ispunjena a da to ne proizvede loše efekte, preko odsustva političke volje i znanja, pa do odsustva podrške da se nešto što je obećano sprovede. Koji god da su razlozi za to, organizacije civilnog društva treba stalno da podsećaju građane i javnost na to šta je izgovoreno i obećano pre samo godinu dana. To će, možda, u nekom trenutku dovesti i do jačanja odgovornosti za izgovoreno i (ne)učinjeno.